

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 12 febr. 1897, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra militiebostället 1½ mantal Åsmundgården n:o 1 i Jemtlands län.

(I. A.)

Enligt hvad af en till Riksdagen aflåten och till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 3) af den 9 december 1896 inhemtas, hade domänstyrelsen i skrifvelse den 31 mars samma år hos Kongl. Maj:t gjort framställning i fråga om dispositionen från den 14 mars 1898 af förra kornettsbostället 1½ mantal Åsmundgården n:o 1 i Lits socken af Jemtlands län.

Ifrågavarande egendom hade utarrenderats genom boställsdirektionens vid Jemtlands hästjägarecorp kontrakt den 18 mars 1863 för en tid af trettio år från den 14 mars 1865 mot årligt arrende af 15 tunnor korn och kontant 100 kronor, hvarill sedermera på grund af särskildt aftal kommit ett skogsarrende af 360 kronor. Sedan för domänstyrelsen anmälts, att arrendatorn underlåtit att inom föreskrifven tid förnya borgen för arrendeskyldigheternas fullgörande, hade arrendatorn uppsagts till aflyttning från egendomen den 14 mars 1892 och arrenderätten till egendomen under de då återstående tre åren af arrendeperioden utbjudits i vanlig ordning.

Då emellertid vid tre auktioner, som efter hvarandra för sådant ändamål förrättats, icke något af säkerhet åtföljdt arrendeanbud erhållits, hade egendomen upplåtits under hand genom Kongl. Maj:ts befallnings-

hafvandes i länet försorg till den 14 mars 1895, dock utan rätt till fri disposition öfver den husbehofvet öfverstigande skogsafkastningen. Dervid hade för egendomen, som då delats i tolf lotter, bestående, en af hufvudgården med två torp och de andra af öfriga egendomen underlydande torp, betingats ett sammanlagdt arrende af 560 kronor.

I oktober 1893 hade arrendeuppskattning å egendomen förrättats, och inhemtades af instrumentet öfver denna förrättning,

att egendomen vore belägen 5 å 6 kilometer från Lits kyrka, omkring 22 kilometer från staden Östersund och omkring 14 kilometer från Tängs jernvägsstation;

att egendomen med derunder lydande 14 torp innehölle en areal af tillsammans omkring 47 hektar odlad jord, omkring 64 hektar ängs-, odlings- och hagmark samt omkring 558 hektar skogsmark;

att torpen blifvit under föregående boställsinnehafvares besittningstid anlagda samt af torparne sjelfva upparbetade och försedda med byggnader, hvartill virke tagits å boställets skog;

att egendomens taxeringsvärde utgjorde 23,000 kronor;

att egendomens onera och besvär upptagits till 476 kronor 46 öre, deribland landsvägsunderhåll till 250 kronor;

att årliga virkesbehofvet för egendomen beräknats till 400 kubikmeter, deraf 270 kubikmeter till bränsle för 45 eldstäder, 60 kubikmeter till hägnads- och hässjevirke och 100 timmerträd å 0,7 kubikmeter hvartdera till byggnadsvirke; samt

att, under förutsättning att den egentliga skogsmarken om 522 hektar med derå belägna 5 torp blefve såsom kronopark från arrendet undantagen, dock med rätt för arrendatorn att för gårdens och de återstående 9 torpens behof erhålla virke och vedbrand samt använda derstädes befintligt bete, arrendevärdet för egendomen föreslagits till 325 kronor.

Vid granskning af detta arrendeförslag hade emellertid domänstyrelsen kommit till den uppfattning, att, äfven om någon jemkning skulle kunna ske i förslaget, så att virkesutsyningen för den till utarrendering afsedda delen af egendomen något minskades, under det arrendevärdet blefve i någon mån ökadt, denna jemkning likväl ej kunde ega rum i sådan grad, att derigenom arrendevärdet komme att med något afsevärdt belopp öfverstiga värdet af virkesutsyningen, men att, derest, med bibehållande af den hufvudsakliga delen af den vidlyftiga skogsmarken såsom kronopark, hufvudgården med dertill hörande inegor och närmast liggande hagmark samt hvart och ett af de å skogsmarken icke belägna torpen särskildt för sig försåldes, skulle på en gång be-

fordras det ändamål, som afsåges i Riksdagens skrifvelse den 9 maj 1894 angående vissa åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att bilda egna jordbruk, och för statsverket betingas den största vinst af ifrågakvarande egendom.

I följd häraf hade domänstyrelsen uppdragit åt Kongl. Maj:ts befallningshafvande dels att låta genom landtmätare upprätta karta med beskrifning öfver det område af egendomen, som enligt styrelsens mening skulle ifrågakomma till försäljning, omfattande den mark, som å en handlingarna i ärendet bilagd kartecroquis begränsades i norr och vester af en röd linie, i söder af det så kallade kronodiket och i öster af rågången mot Hölje by, dels att, sedan kartan med tillhörande handlingar af landtmätaren aflemnats, från vederbörande uppskattningsmän infordra yttrande i ärendet, särskildt i fråga om det saluvärde, hufvudgården och hvarje torp ansåges ega, dels ock att, då dessa åtgärder ej kunde före den löpande arrendeperiodens slut medhinnas och jemväl derefter någon tid komme att förflyta, innan beslut angående egendomens framtida disposition kunde förväntas, föranstalta om egendomens utarrendering under tre år från den 14 mars 1895.

På grund af nämnda uppdrag hade nu egendomen utarrenderats till den 14 mars 1898 mot arrende af 200 kronor; och hade af förste landtmätaren John Tjerneld upprättats karta med beskrifning öfver de till försäljning afsedda delar af egendomen, hvarjemte å dessa delar förrättats saluvärdering af vederbörande uppskattningsmän, hvilka dervid beträffande gränserna för de särskilda lotterna enats om följande grunder, nemligen:

att egorna till hufvudgården skulle styckas i två delar, så att en genom desamma ledande väg blefve gräns emellan de olika delarne och husen komme att tillhöra den vestra delen, hvarjemte af skogsmarken söder om kronodiket borde tilläggas hvardera delen omkring 15 hektar, på det att någon tillgång på husbehovsvirke skulle finnas, allt i syfte att vid försäljning kunna, efter mantalsfördelning, utbjuda dessa delar antingen hvar för sig eller tillsammans;

att den skogsmark, som vore belägen mellan torpen n:is 3, 4, 5, 6, 7 och 11, på lämpligaste sätt skulle fördelas mellan dem, men att någon skogsmark icke skulle förläggas till torpen n:is 1 och 2;

att för beredande af någon skogstillgång åt torpet n:o 12 gräns mellan torpen och den ifrågasatta kronoparken utdroges i rät linie till gränsen mot Hölje by, hvarigenom en triangulär figur skogsmark om något öfver 5 hektar blefve förlagd till nämnda torp; samt

att den mark, som derefter återstode, med derinom belägna torpen

n:is 8, 9, 10, 13 och 14 afsattes till kronopark, med en sammanlagd areal af omkring 465 hektar.

Sedan i öfverensstämmelse med dessa grunder å den af Tjerneld upprättade karta utmärkts gränserna för de båda lotterna af hufvudgården samt torpen n:is 1—7, 11 och 12, hade värderingsmännen i enlighet med en af domänintendenten uppgjord arealbeskrifning öfver berörda lotter och torp samt under hemställan, att såsom gemensam för lotterna af hufvudgården skulle afsättas en väg om 39 ar, å kartan betecknad med n:is 281 och 300, och såsom gemensamma för nyssnämnda torp dels väg, upptagande å kartan n:is 44, 63, 89 och del af 112 med en sammanlagd areal af 31,5 ar, och dels ett af samtliga torpen förut begagnadt myrtag med tillagdt utmål af någon odlings- och betesmark, omfattande med en areal af 31,8 ar n:is 49, 50 och del af 52, uppgjort en tablå öfver de torpen och hufvudgården tilldelade egor samt för dem föreslagit följande saluvärden, nemligen:

för vestra delen af hufvudgården, litt. A, omfattande 15,1140 hektar åker och tomter och 34,3890 hektar annan mark, med åbyggnader 6,000 kronor;

för östra delen af hufvudgården, litt. B, omfattande 6,5620 hektar åker och tomter och 55,1320 hektar annan mark, utan åbyggnader 4,500 kronor;

för torpet n:o 1, omfattande 1,0585 hektar åker och tomter och 0,1550 hektar annan mark, hvilket innehades af Olof Norrman, 350 kronor;

för torpet n:o 2, omfattande 1,2945 hektar åker och tomter och 1,2900 hektar annan mark, hvilket innehades af Nils Olsson, 500 kronor;

för torpet n:o 3, omfattande 2,5040 hektar åker och tomter och 4,3580 hektar annan mark, hvilket innehades af Frans Andersson, 1,000 kronor;

för torpet n:o 4, omfattande 1,8320 hektar åker och tomter och 5,1790 hektar annan mark, hvilket innehades af Anders Andersson, 850 kronor;

för torpet n:o 5, omfattande 2,3500 hektar åker och tomter och 6,0430 hektar annan mark, hvilket innehades af Per Olof Nyberg, 1,100 kronor;

för torpet n:o 6, omfattande 2,7860 hektar åker och tomter och 6,1220 hektar annan mark, hvilket innehades af Mårten Blom, 1,250 kronor;

för torpet n:o 7, omfattande 2,4830 hektar åker och tomter och

4,9080 hektar annan mark, hvilket innehades af Jonas Ersson, 1,050 kronor;

för torpet n:o 11, omfattande 3,9630 hektar åker och tomter och 10,7080 hektar annan mark, hvilket innehades af Per Persson, 1,800 kronor;

samt för torpet n:o 12, omfattande 2,4120 hektar åker och tomter och 8,9080 hektar annan mark, hvilket innehades af Olof Ersson, 1,250 kronor.

Slutligen hade förrättningsmännen i afseende å försäljningen hemställt, bland annat,

att ofvannämnda två lotter af hufvudgården, efter mantalsfördelning så väl sinsemellan som med den till kronopark föreslagna delen, skulle försälas antingen hvar för sig eller tillsammans, allt efter som genom ena eller andra försäljningssättet högre anbud kunde betingas;

att ofvan nämnda torplägenheter, sådana de blifvit å kartan utlagda och torpinnehafvarne förevisade, skulle hembjudas åt dem såsom afsöndringar med full eganderätt; samt

att, i händelse någon torpinnehafvare icke vore villig lösa sitt torp, detsamma skulle till den högstbjudande försälas.

Hvad uppskattningsmännen sålunda föreslagit rörande vilkoren och sättet för försäljningen hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i afgifvet yttrande förklarat sig biträda, hvarjemte Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddelat, att, enligt hvad domänintendenten inhemtat, nuvarande innehafvarne af torpen, om hembud af torpen till dem komme att ske, vore villige tillösa sig desamma mot i förslaget uppgifna salubelopp.

För egen del hade domänstyrelsen anfört, att det resultat, hvartill värderingsmännen vid den hållna saluvärderingen kommit, syntes bekräfta styrelsens förut uttalade uppfattning rörande lämpligaste sättet för disponerandet af ifrågavarande egendom, då, enligt värderingsmännens beräkningar, för den del af egendomen, hvarför arrendevärdet år 1893 föreslagits till 325 kronor med rätt för arrendatorn till en i förhållande till arrendevärdet högst betydlig virkesutsyning från den angränsande skogsmarken, nu skulle med tillägg af 49 hektar 50 ar skogsmark, deraf omkring 44 hektar i det mesta saknade timmerskog, erhållas en köpesumma af 19,650 kronor, på samma gång i kronans ego komme att förblifva en skogsareal af omkring 465 hektar med ett för dess disponerande såsom kronopark fördelaktigt läge invid Litelfven i närheten af andra allmänna skogar; och hade derföre styrelsen, som ej haft något att erinra mot de af värderingsmännen föreslagna områden

för hufvudgården och de till föryttring ifrågasatta torpen ansett att nämnda delar af egendomen borde försäljas.

I afseende å sättet för hufvudgårdens försäljning hade domänstyrelsen, då den ena af de föreslagna lotterna komme att helt och hållet sakna åbyggnader och den i området för hufvudgården ingående skogen visserligen kunde vara tillräcklig för virkesbehovvet vid en gård, men icke vid två, ansett sannolikheten för att genom hufvudgårdens utbudande i två lotter skulle kunna betingas högre köpeskilling, än om gården utropades odelad, vara så ringa, att det ej syntes vara skäl att föranstalta om den styckning, som, derest värderingsmännens förslag blefve godkänt, skulle föregå försäljningen.

Beträffande värderingsmännens förslag, att hvarje torplägenhet skulle hembjudas innehafvaren deraf till inlösen, hade domänstyrelsen erinrat, att i afseende å ifrågavarande lägenheter, som i äldre tider blifvit af dåvarande torpare genom eget arbete uppbrutna och bebyggda, det vore i handlingarna upplyst, att af nuvarande innehafvarne en fått betala en kontant penningssumma till sin företrädare för lägenhetens öfvertagande och tre i sådant afseende utfäst sig till födoråds utgifvande, samt att ganska antagligt vore, att äfven öfriga innehafvare måst förbinda sig till ersättning i en eller annan form åt sin företrädare; och hade styrelsen därför ansett sig böra understödja berörda förslag, såsom med billighet öfverensstämmande.

Då af de lemnade arealuppgifterna framginge, att samtliga ofvan upptagna torplägenheters sammanlagda areal uppginge till mer än hälften af hufvudgårdens totalareal, samt att, hvad särskildt åker och tomter anginge, lägenheterna deraf innehölle en areal, som högst obetydligt understege hufvudgårdens areal af så beskaffade egor, hade domänstyrelsen deremot förklarat sig icke kunna biträda värderingsmännens förslag, att samtliga dessa torplägenheter skulle såsom afsöndringar frånsäljas stamhemmanet, utan såsom sin åsigt framhållit, att torpen n:is 3, 4, 5, 6, 7, 11 och 12 borde före försäljningen hvar för sig åsättas andel i hemmanets mantal och endast torpen n:is 1 och 2, som fått särdeles små arealer sig tilldelade, upplåtas såsom afsöndringar under hufvudgården; och hade domänstyrelsen ansett den omständigheten, att sistberörda två torp i sådant fall ej syntes kunna för framtiden tillerkännas delaktighet med de i mantal satta torpen uti de vägar och det myrtag, som af värderingsmännen föreslagits att afsättas såsom gemensamma för alla torpen, ej böra inverka på de föreslagna saluvärdena för torpen n:is 1 och 2, hvilkas innehafvare, då torpen vore belägna vid landsväg, ej hade behof af ofvannämnda vägar såsom

utfartsvägar och antagligen utan nämnvärd kostnad kunde från annans mark förskaffa sig den myrjord, som möjligen erfordrades vid brukningen af deras åkertäppor.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit har Kongl. Maj:t, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad domänstyrelsen hemställt, nu föreslagit Riksdagen att medgifva:

att af ifrågavarande egendom hufvudgården samt torpen n:is 1 —7, 11 och 12 med de områden, som för dem blifvit vid den år 1895 å egendomen hållna värdering utmärkta å den af förste landtmätaren Tjerneld upprättade karta, finge försäljas;

att återstående delen af egendomen skulle bibehållas i kronans ego för att såsom kronopark förvaltas;

att för verkställighet häraf egendomen, innan någon försäljningsåtgärd vidtoges, styckades i erforderligt antal lotter i enlighet med de om egostyckning gällande bestämmelser och med iakttagande dervid, att det myrtag med utmål, som i ofvanberörda af domänintendenten upprättade arealbeskrifning upptagits efter Tjernelds karta med n:is 49, 50 och del af 52 om sammanlagdt 31,8 ar samt blifvit å berörda karta utmärkt, afsattes såsom gemensamt för samtliga lotterna;

att hufvudgården utbjödes i en lott till försäljning å offentlig auktion på de i kongl. brefvet den 29 maj 1874 stadgade vilkor;

att hvart och ett af torpen utbjödes till försäljning under de i kongl. brefvet den 25 sistlidne september stadgade vilkor, dock med iakttagande dervid, att torpet först hembjödes innehafvaren till inlösen;

att tiden för tillträdet af de delar af egendomen, som försåldes, bestämdes till den 14 mars 1898; samt

att de medel, som genom nu ifrågasatta försäljningar kunde komma att inflyta, måtte på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Utskottet, som ej haft något att erinra vid hvad i förevarande proposition blifvit föreslaget, hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts ofvanberörda framställning må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 12 februari 1897.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.